

PROBOJI KINESKOG ZIDA U ZRENJANINU

GRAĐANSKI AKTIVIZAM VS. LINGLONG

Ivan Živkov

BCBP

Beogradski centar
za bezbednosnu politiku

Maj 2022.

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

CRTA:

PROBOJI KINESKOG ZIDA U ZRENJANINU GRAĐANSKI AKTIVIZAM VS. LINGLONG

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku
www.bezbednost.org

Autor:

Ivan Živkov, sociolog

Dizajn i prelom:

Srđan Ilić

Maj 2022.

Ova studija slučaja je deo zajedničkih napora Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Nacionalne koalicije za decentralizaciju (NKD), Beogradskog centra za bezbednosnu politiku (BCBP) i Partnera za demokratske promene da podstaknu veće učestvovanje građana u odlučivanju kroz projekat „Građani imaju moć” koji podržava Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi izraženi u ovom radu isključivo su stavovi autora i ne odražavaju stavove USAID-a.

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

BCBP

Beogradski centar
za bezbednosnu politiku

PARTNERI
SRBIJA

Sadržaj

Uvod	4
Dolazak Linglonga i prve reakcije aktivista	5
Ukazivanje na ekonomsku nelogičnost državne pomoći Linglongu	7
Suočavanje s bespravnom gradnjom	8
Studije i “javne rasprave”o uticaju na životnu sredinu	11
Diplomatske poruke	17
Protesti i incidenti	18
Informisanje javnosti	22
Završne napomene	24

Kršenje velikog broja propisa, zloupotreba javnih ovlašćenja, ignorisanje građanskih prava i izuzetna popustljivost državne, pokrajinske i lokalne vlasti prema jednom investitoru su dosadašnja iskustva u vezi s kineskom kompanijom Linglong koja gradi ogromnu fabriku autoguma kod Zrenjanina. Tužilaštvo i Upravni sud u dugom vremenskom periodu ignorišu krivične prijave i tužbe u vezi s izgradnjom te fabrike. Javnost u Srbiji je uskraćena za saznanje o tome kako će rad te gumare uticati na životnu sredinu, hranu koja se u njoj proizvodi, obližnji specijalni rezervat prirode "Carska bara" i zdravlje ljudi koji tu žive. Informisanje o tim problemima je otežano jer ih prorežimski mediji ignorišu ili zataškavaju. Monitoring investicije kompanije Linglong i njenih posledica po Zrenjanin i Srbiju tokom prethodne tri godine sistematski sprovode samo građanski aktivisti, uz pomoć nekoliko udruženja i nezavisnih medija.

Zrenjanski aktivisti na jednom od mnogobrojnih ekoloških protesta

Dolazak Linglonga i prve reakcije aktivista

Tokom 2018. godine nezvanično, a u rano proleće 2019. godine je zvanično, putem državnih medija, objavljen dolazak velikog kineskog investitora u Srbiju, koji će, prema tvrdnjama najviših državnih funkcionera, privredno preporučiti ne samo grad Zrenjanin, nego i čitavu regiju Banata. U pitanju je Linglong, kompanija za proizvodnju autoguma, koja je u međuvremenu, za tri godine, izgradila veći deo objekata svoje buduće fabrike gigantskih razmera. Vlada Srbije je svojim zaključkom izgradnju te fabrike proglasila "projektom od posebnog značaja" za državu i postarala se nizom postupaka da kompaniji Linglong olakša dolazak i poslovanje, što je u praksi značilo suspenziju pravnog poretka, ogromne subvencije iz budžeta, ali i prikriivanje informacija o dešavanjima na njenom gradilištu.

Od same najave dolaska Linglonga u Srbiju, počinju i naponi građanskih aktivista da tu investiciju rasvetle, privedu zakonu ili spreče. Ti naponi su u početku bili prvenstveno motivisani zabrinutošću zbog zagađenja koje će izazvati tako veliko postrojenje s prljavom tehnologijom koja stiže iz industrijski najzagađenije zemlje na svetu, a kasnije su bili nadahnuti i željom da državni organi i investitor rade u skladu s važećim propisima, a ne prema političkoj volji režima u Beogradu i Pekingu, uz višestruko kršenje ljudskih prava.

Aktivisti su prvo potražili informacije o činjenicama: pod kojim uslovima i koje zemljište je ustupljeno Linglongu, a zatim i da li je pre početka građevinskih radova 30. marta 2019. godine izrađena i odobrena studija o uticaju budućeg postrojenja na životnu sredinu. Iako su državni organi odugovlačili s objavljivanjem ugovora,¹ iz podataka u katastru moglo se zaključiti koje zemljište je otuđeno u korist kineske kompanije, odnosno da se radi o prvoklasnim njivama.²

Подаци о делу парцеле

Број дела:	1
Култура:	ЊИВА 1. КЛАСЕ
Површина m ² :	182379
Број мануала:	144
Година мануала:	2008

Имаоци права на парцели

Назив:	LINGLONG INTERNATIONAL EUROPE DOO
Адреса:	ЗРЕЊАНИН, К.А.І КАРАЂОРЂЕВИЋА 2/ІХ
Матични број:	0000021433896
Врста права:	СВОЈИНА
Облик својине:	ПРИВАТНА
Обим права:	ЦЕЛО ПРАВО
Удео:	1/1

Терети на парцели

Терет број:	*
Врста терета:	ЗАБЕЛЕЖБА ОБАВЕЗЕ ПЛАЋАЊА НАКНАДЕ ЗА ПРОМЕНУ НАМЕНЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА
Датум уписа:	16.11.2011
Трајање терета:	

Za fabriku guma, Srbija je poklonila prvoklasno poljoprivredno zemljište

Već 1. juna, nakon što su prethodno od gradske uprave Zrenjanina i nadležnih resora u AP Vojvodini i Vladi Republike Srbije saznali da studija o proceni uticaja buduće gumare na životnu sredinu ne postoji,³ aktivisti su sproveli uličnu akciju pod nazivom “Zemlja se ne poklanja – zdravlje se ne prodaje”.⁴ Oni su na glavnoj gradskoj pijaci u Zrenjaninu izložili fotografije zagađenih gradova u Kini i podelili flajere na kojima su iznete do tada poznate činjenice o gradnji fabrike automobilskih guma Linglong u Zrenjaninu, bez studije o proceni uticaja na životnu sredinu.

S ulične akcije u Zrenjaninu 1. juna 2019. godine

Aktivisti su ubrzo započeli i rad na podizanju svesti građana o ovoj važnoj temi, ukazujući na već postojeću, lošu situaciju u pogledu zagađenja, koje će dolaskom Linglonga dostići dramatične razmere. Snimili su spot “napravimo preokret” kojim su ukazali na negativne trendove, s porukom da će Linglong doneti sa sobom i zagađenje i robovski radni odnos, što se dve godine kasnije obistinilo.⁵

Detalj sa snimanja spota u proleće 2019. – sa zaštitnom maskom pored kamena temeljca Linglonga

Ukazivanje na ekonomsku nelogičnost državne pomoći Linglongu

S obzirom na to da je dolazak Linglonga i izgradnja ogromne gumare od strane državih zvaničnika Srbije pravdana potrebom da se otvore nova radna mesta, građanski aktivisti su podsetili da su nakon 2000. godine u Zrenjanin dolazili razni strani investitori, poput Drekslmajera, Fulgara, Pompeje, Gecea i drugih, da su podizali postrojenja i zaposlili više hiljada radnika, a da su građevinsko zemljište uzimali u dugoročni zakup po ceni od pet do sedam evra po kvadratnom metru, kao i da je nešto kasnije, kada je zakon osim zakupa omogućio i prodaju zemljišta, Grad Zrenjanin po tom osnovu prihodovao više miliona evra. Kada se sve to uzme u obzir, poklanjanje skoro 97 hektara zemljišta kompaniji Linglong ne zvuči kao ekonomski opravdano i dovodi u pitanje jednakost poslovnih aktera na tržištu Republike Srbije. Navodili su aktivisti i podatak da je kompanija Drekslmajer u trenutku ugovaranja posla s Linglongom imala više od pet hiljada zaposlenih Zrenjaninaca, a svi investitori u zrenjaninskim industrijskim zonama preko deset hiljada radnika, dok Linglong najavljuje zapošljavanje svega 1300, i to postepeno do 2025. godine, što znači da ni u tom aspektu ne opravdava privilegije koje su mu date.⁶

Osim zamerki zbog narušavanja tržišnih principa, aktivisti su najčešće ukazivali na apsurd da se u sred poljoprivredno-prehrambenog područja smešta prljava industrija gigantskih razmera čije će emisije u vazduh, vodu i po okolnom zemljištu negativno uticati na kvalitet hrane koja se proizvodi u srednjem Banatu, a konzumira u celoj državi.

Kada je jula 2019. godine, tek nakon intervencije Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Republička direkcija za imovinu objavila ugovor sa Linglongom, građanski aktivisti su upozorili na niz spornih elemenata u njemu. Tako se saznalo da je u okviru zemljišta poklonjenog Linglongu i jedna pista obližnjeg aerodroma "Ečka" sa svim njenim pomoćnim objektima. Aktivisti su obnarodovali i da je država ovim ugovorom preuzela na sebe obavezu da obešteti aktuelne i potencijalne potražioce tog zemljišta u postupku restitucije, kako bi interes Linglonga bio zaštićen. U ugovoru doslovno piše "radi izbegavanja svake sumnje, u slučaju zahteva trećeg lica ili postojanja tereta, Republika Srbija će, o svom trošku, preduzeti sve radnje dozvoljene zakonskim propisima, radi sprečavanja bilo kakve štete za Linglong".⁷

U oktobru 2020. godine, na internet portalu Komisije za kontrolu državne pomoći objavljeno je Rešenje kojim je Linglongu odobrena bespovratna finansijska pomoć u vrednosti od 83,5 miliona evra. Od toga, nešto više od 7,5 miliona evra je vrednost zemljišta koje mu je prethodno ustupljeno, a ostatak je u novcu, za isplatu u periodu od 2020. do 2026. godine.⁸ Komisija za dodelu državne pomoći je izračunala da udeo državnog ulaganja u ukupno planiranoj investiciji Linglonga iznosi 10,44% pa se postavlja opravdano pitanje zašto nije toliki i državni udeo u vlasništvu budućeg postrojenja. Iz dokumenta je jasno vidljivo da će ukupni trošak zarada u Linglongu iznositi nešto

više od 16 miliona evra, što znači da državna bespovratna pomoć toj kompaniji daleko prevazilazi podsticaje za otvaranje novih radnih mesta. Zrenjaninski aktivisti su tim povodom postavili pitanje koliko bi domaćih kompanija zaposlilo 1200 radnika na pet godina, što je jedina obaveza Linglonga, da im je država poklonila 83,5 miliona evra, i na taj način još jednom istakli apsurdno ponašanje države u korist kineske kompanije. Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) analizirao je dodeljenu pomoć Linglongu i došao do zaključka da nije dodeljena po zakonu po više osnova.⁹ Naime, ukupna pomoć koju je Linglong dobio od Republike Srbije izvesno prevazilazi dozvoljeni prag pomoći za velike investicione projekte, a i dodeljena je kompaniji koja nije dokazala poštovanje propisa iz oblasti zaštite životne sredine.

Država je kompaniji Linglong više puta finansijski pomogla i na skrivene načine. Za sada su aktivisti otkrili i objavili da joj je iz državnog budžeta plaćena izgradnja vodovodne i kanalizacione mreže, a iz gradskog budžeta Zrenjanina razminiranje zemljišta.¹⁰ S obzirom na izuzetno netransparentno ponašanje vlasti i težinu otkrivanja takvih informacija, opravdana su strahovanja da je odliv javnog novca u interesu Linglonga daleko veći od do sada poznatog.

Suočavanje s bespravnom gradnjom

Nakon što su s kamena temeljca kineski graditelji prešli na podizanje kilometarske ograde oko svog novostečenog zemljišta, više od 30 građanskih aktivista podnelo je zahteve na pisarnici Grada Zrenjanina da se svi građevinski radovi kao nezakoniti obustave dok investitor ne izadi studiju o proceni uticaja na životnu sredinu.¹¹ Već tada se moglo naslutiti da su se Linglong i državni organi opredelili za strategiju "seckanja salame" kojom se obesmišljavaju propisi u oblasti zaštite životne sredine jer se jedinstveni fabrički kompleks u zahtevima za građevinskim dozvolama pojavljuje u delovima, i to pred različitim organima, nekad pokrajinskim, a nekad gradskim. Na to je dosledno i argumentovano ukazivao Regulatorni institut za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI).¹²

Usledila je i prva reakcija na napore aktivista i njihove zahteve da Linglong i državni organi postupaju po zakonu: prorežimski tabloidi predstavili su to kao laži o kineskim kompanijama koje plasiraju nevladine organizacije finansirane od EU i SAD.¹³

Na osnovu jedne od mnogobrojnih prijava Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI), pokrajinski građevinski inspektor je izvršio nadzor nad gradilištem Linglonga i 27.04.2021. godine konstatovao da se bez građevinske dozvole podiže osam objekata na preko 47 hiljada kvadratnih metara. On je istog dana doneo Rešenje kojim je investitoru naređeno da ukloni te objekte, a dan kasnije i Rešenje kojim se naređuje zatvaranje dela gradilišta. Po tim naredbama nikada nije postupljeno.

На основу наведеног, дана 27.04.2021. године грађевински инспектор је донео решење број 143-354-50/2021-05-01, којим је инвеститору наређено да обустави и уклони изведене радове на изградњи предметних објеката.

Увидом у Централну евиденцију обједињених процедура (ЦЕОП) на дан доношења решења, за наведене објекте грађевинска дозвола није издата.

Чланом 2. став 1. Правилника о начину затварања и обележавању затвореног градилишта ("Службени гласник РС", бр. 22/15) је прописано да се затварање градилишта врши на основу решења грађевинског инспектора, које се доноси када грађевински инспектор у вршењу инспекцијског надзора утврди да се објекат гради, односно изводе припремни радови без грађевинске дозволе, а чланом 2. став 2. наведеног правилника прописано је да се примерак решења којим се налаже затварање градилишта доставља полицијској управи, која ће по потреби пружити полицијску помоћ ради омогућавања спровођења извршења тог решења.

С обзиром да је утврђено да се предметни објекти граде без потребне документације, односно грађевинске дозволе, применом члана 181. став 1. Закона о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", број 72/09, 81/09-исправка, 64/10-УС, 24/11, 121/12, 42/13-УС, 50/13-УС, 98/13-УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/2020 и 37/2020), којим је поред осталог, прописано да ће грађевински инспектор у вршењу инспекцијског надзора, када утврди да се објекат гради без грађевинске дозволе, наредити решењем, без одлагања, затварање градилишта, одлучено је као у диспозитиву овог решења.

На основу члана 181. став 2. Закона о планирању и изградњи, ово решење је извршно даном доношења.

Сагласно члану 184. став 8. истог Закона, жалба изјављена на решење грађевинског инспектора не одлаже извршење решења.

Поука о правном леку:

Против овог решења може се изјавити жалба у року од 15 дана од дана пријема решења, Покрајинској влади АП Војводине, Булевар Михајла Пупина 16, Нови Сад, путем овог органа, непосредно или поштом.

ПОКРАЈИСКИ
ГРАЂЕВИНСКИ ИНСПЕКТОР

Naredbe pokrajinskog građevinskog inspektora ostale su mrtvo slovo na papiru

Građanski preokret je nakon isteka roka od 30 dana koji je građevinski inspektor ostavio investitoru da ukloni bespravnu gradnju podneo krivičnu prijavu protiv odgovornog lica investitora Linglong International Europe d.o.o. Zrenjanin i odgovornog lica izvođača radova China Energy Engineering Group Tianjin Electric Power Construction, zbog izvršenog krivičnog dela građenje bez građevinske dozvole uz sumnju da se radi o težem obliku tog krivičnog dela jer investitor i izvođač radova nisu postupili po naredbi građevinskog inspektora.¹⁴

Aktivisti se nisu lako mirili s činjenicom da su naredbe pokrajinskog građevinskog inspektora ostale nesprovedene pa su od gradskih i pokrajinskih vlasti zahtevali informacije o tome da li se i zašto po njima (ne)postupa. Krajem juna 2021. stigao im je odgovor Pokrajinskog sekretarijata za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj da nema informaciju da li je kineska kompanija Linglong postupila po naredbi pokrajinskog građevinskog inspektora,¹⁵ a gradska građevinska inspekcija se u odgovoru pozvala na svoju nenadležnost.

Istog meseca je Pokrajinski sekretarijat za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj izdao građevinsku dozvolu Linglongu za sporne objekte čime je pokušana njihova naknadna legalizacija. Aktivisti su reagovali tužbom Upravnom sudu i zahtevom da se takva građevinska dozvola poništi. Oni je osporavaju i jer je izdata pre validne studije o proceni uticaja na životnu sredinu.¹⁶ Upravni sud o toj tužbi još nije odlučio. Konačno, 24. decembra 2021. godine i ministar građevinarstva Tomislav Momirović potvrdio je da je na gradilištu Linglonga bespravna gradnja velikog obima ostala netaknuta. Mediji su preneli njegovu izjavu da je „bilo određenih iskakanja iz urbanističkih propisa koji su usklađeni sa zakonom, naravno, nije bilo nikakvog rušenja već su radovi zaustavljeni i usklađeno je sve sa zakonom, prevaziđeno je to i rešeno“.¹⁷

A nekoliko meseci pre nego što je građevinska inspekcija otkrila gradnju bez dozvole na samom gradilištu Linglonga, otkrivena je bespravna gradnja u interesu te kompanije na susednim parcelama zrenjaninske industrijske zone. Naime, prema urbanističkim projektima firmi "Penfarm" i "Rakić plast" u Industrijskoj zoni Jugoistok u Zrenjaninu, neposredno pored gradilišta fabrike guma Linglong, koje je u januaru 2021. godine predstavila Gradska uprava Zrenjanina, planirani su objekti – 128 kontejnera za smeštaj 520 ljudi, bez prostorija za ishranu, prostora za odmor, prostora za adekvatno održavanje higijene i prostora za pružanje prve pomoći, sve na lokaciji koja ne pruža minimum bezbednog okruženja, odnosno zaštitu od požara. Aktivisti su takve urbanistički projekte nazvali pokušajem legalizacije kineskog radnog logora koji je u tom trenutku delom već bio bespravno izgrađen¹⁸, upozoravajući da je, osim skandalozne ideje da se ljudi tako nehumano smeštaju, to i protivno Zakonu o planiranju i izgradnji, koji dozvoljava da se radnici nalaze u privremenim objektima samo na istoj parceli na kojoj su angažovani, odnosno da ne bi smeli da se smeštaju u objekte na susednim parcelama. Iako je gradska građevinska inspekcija po prijavi aktivista izašla na lice mesta i konstatovala da su kontejneri na zemljištu preduzeća "Penfarm" i "Rakić plast" izgrađeni nezakonito i naložila njihovo rušenje, oni do danas nisu uklonjeni i u njima borave graditelji Linglonga. Opstanak tih objekata omogućila je pokrajinska vlast čiji je Sekretarijat za energetiku, saobraćaj i građevinarstvo poništio rešenje gradske inspekcije iz formalnih razloga, jer ga je osim vlasnicima parcela, gradska inspekcija uručila i trećem licu. To treće lice je stvarni vlasnik kontejnera, kineska firma China Energy Engineering Group Tianjin Electric Power Construction, koja izvodi radove na izgradnji Linglongove fabrike guma.¹⁹

Za potrebe Linglonga, gradska vlast Zrenjanina je legalizovala i do tada nezamislivu praksu gradnje petopratinica u banatskim selima. Septembra 2021. godine, Skupština grada je usvojila Odluku o planu generalne regulacije naseljenog mesta Ečka, najbližeg sela buduće fabrike guma, kojom se uz 30 hiljada kvadratnih metara namenjenih za izgradnju Linglongovog stambenog kompleksa opredeljuje i dodatnih 44 hiljada kvadratnih metara šume 1. klase za moguću buduću izgradnju objekata za stanovanje sa pet spratova. Osim građanskih aktivista, protiv ovakve odluke bio je i odgovorni urbanista iz Javnog preduzeća za urbanizam Zrenjanina Jelka Đorđević, što ipak nije sprečilo njeno usvajanje.²⁰

Studije i "javne rasprave" o uticaju na životnu sredinu

Nakon što je izgrađeni kilometarski "kineski zid" oko cele parcele buduće fabrike autoguma i prateći pomoćni objekti poput parkirališta i kućica za portire, Linglong je od Grada Zrenjanina zatražio saglasnost na studiju o proceni uticaja na životnu srednu za jedan deo svojih proizvodnih objekata. Problem s tim zahtevom je višestruk. Osim što se studija nije odnosila na celu fabriku, već samo na jedan deo objekata čija gradnja se planirala, ona je podneta nenadležnom organu, jer bi, shodno važećim propisima, o studijama za ovakva postrojenja morao da odlučuje državni, a ne gradski organ. S obzirom na to da se radi o fabrici za proizvodnju guma u Zrenjaninu, umesto državnog, odlučivanje o podnetoj studiji prema poverenoj nadležnosti treba da obavi pokrajinski organ, ali nikako lokalna samouprava. Grad Zrenjanin, iako je godinu dana ranije na upit o predmetnoj studiji odgovorio da je ne poseduje i da za nju nije nadležan, prihvatio je da o njoj odlučuje. Javna rasprava je zakazana za 4. septembar 2020. godine.

Дана 01.04.2019. године примљен је Ваш захтев упућен Градској управи града Зрењанина, односно одговорном лицу у органу власти и заведен под бројем 037-30/19-IV-01-01, за остваривање права на приступ информацији, да Вам се достави следеће:

1. Студија о процени утицаја на животну средину фабрике аутомобилских гума кинеске компаније Shandong Linglong у Зрењанину чија изградња је започета 30.03.2019. године

2. Сагласност на студију о процени утицаја на животну средину фабрике аутомобилских гума кинеске компаније Shandong Linglong у Зрењанину чија изградња је започета 30.03.2019. године

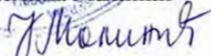
У складу са чланом 16. став 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја ("Службени гласник РС", број 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), а према информацији Одељења за привреду, Одсека за заштиту и унапређивање животне средине, Градске управе града Зрењанина, обавештавате се следеће:

Градска управа града Зрењанина не поседује документе тражене у Вашем захтеву.

На основу члана 133. и члана 134. став 1. Закона о планирању и изградњи („Сл. Гласник РС“, бр. 72/09, 81/09 – испр. 64/10 – Одлука УС, 24/11, 121/122, 42/13 – Одлука УС, 50/13-Одлука УС, 98/13 – Одлука УС, 132/14, 145/14 и 83/18), надлежна је Аутономна покрајина, односно Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине.

За добру сарадњу,

ОДГОВОРНО ЛИЦЕ
ЗА ОРГАН ГРАДСКЕ УПРАВЕ
ГРАДА ЗРЕЊАНИНА
Јасмина Малинић

Градска управа која се 2019. године прогласила ненadležном, следеће године је дала сагласност на парцијалну студију о процени утицаја на животну средину Linglongа

Više od sto građana i organizacija uputilo je pismene primedbe na objavljenu studiju. NVO Građanski preokret je u podnesku naveo da je "svesno kršeći zakonske propise u prethodnih godinu i po dana (pre svega Zakona o proceni uticaja na životnu sredinu) zbog početka izvođenja radova na osnovu izdatog rešenja kojim se odobrava početak radova bez izrade Studije o proceni uticaja na životnu sredinu, nosilac projekta u okviru prve i druge faze već izgradio kilometarski zid ograde oko buduće fabrike guma i počeo sa izgradnjom "kompleksa objekata za poslovanje u slobodnoj zoni", gde nije tražena Studija o proceni uticaja na životnu sredinu, da bi se sada došlo do faze koja podrazumeva izgradnju "kompleksa objekata proizvodnih pogona za proizvodnju pneumatika sa pratećom infrastrukturom" i potrebom da se konačno izradi Studija o proceni uticaja projekta na životnu sredinu. U isto vreme, nosilac projekta Linglong igra ping-pong i obraća se Pokrajinskom sekretarijatu za urbanizam i zaštitu životne sredine i podnosi zahtev za odlučivanje o potrebi izrade druge Studije o proceni uticaja na životnu sredinu projekta Izgradnje miksera za proizvodnju gume fabričkog kompleksa Linglong sa pratećim infrastrukturnim objektima, o čemu se obaveštava Gradska uprava grada Zrenjanina kao zainteresovani organ, ali ne i građani Zrenjanina kao zainteresovana javnost, čime se ponovo krše zakonski propisi. Umesto da se prvo izradi celovita Studija o proceni uticaja na životnu sredinu, o tome održi javna rasprava i upozna zainteresovana javnost, sve se radi netransparentno i parcijalno, uz pomoć i podršku države, što će omogućiti da građevinske dozvole izdaje malo pokrajina malo Grad Zrenjanin, samo da bi se udovoljilo kineskom investoru i prvo izgradila najveća fabrika guma na Balkanu, a zatim tek davala saglasnost na studiju o proceni uticaja na životnu sredinu".

NVO Građanski preokret je u svom podnesku pobrojao ključne manjkavosti podnete studije, i to:

Prvo, da je ukupan proizvodni kapacitet svih pogona projektovan za proizvodnju 13,62 miliona pneumatika godišnje, što će podrazumevati svakodnevno dopremanje repromaterijala i pomoćnih sredstava i otpremanje gotovih proizvoda iz fabrike (340 dana godišnje, 24h/dan u 3 smene) isključivo pomoću velikih kamiona-šlepera, koji će zagađivati vazduh izduvnim gasovima i podignutom prašinom, i stvarati nesnosnu buku na prilazu fabrici, a imajući u vidu da je na udaljenosti od dva kilometra, na području Specijalnog rezervata prirode "Carska Bara", evidentirano prisustvo 240 vrsta ptica, zbog čega je ovo područje i proglašeno za Ramsarsko područje i upisano u UNESCO listu močvarnih područja od međunarodnog značaja, opravdano se postavlja pitanje ugrožavanja postojećeg višegodišnjeg uspostavljenog ekosistema.

Drugo, najbliže stambene jedinice lokaciji fabrike nalaze u seoskom naselju Ečka, na oko 700 metara južno, a nije predviđen način merenja aerozagađenja na tom području niti automatskog uzbuđivanja zaposlenih u industrijskoj zoni "Jugoistok" kao i okolnog stanovništva u slučaju štetnih emisija u vazduhu.

Treće, predviđa se priključenje fabrike na gradsku vodovodnu mrežu. S obzirom na činjenicu da JKP "Vodovod i kanalizacija" često nije u stanju da obezbedi odgovarajući pritisak u vodovodnim cevima, posebno u višim zgradama i rubnim delovima grada,

priključivanje ovog gigantskog postrojenja na postojeću gradsku vodovodnu mrežu će se negativno odraziti na vodosnabdevanje stanovništva grada Zrenjanina i okolnih naseljenih mesta.

Četvrto, prema studiji, glavnu opasnost u proizvodnim pogonima predstavljaju potencijalni požari čiji efekti mogu biti toplotno zračenje i toksičnost produkata sagorevanja, sa potencijalno smrtnim ishodom po ljude, negativnim uticajem na životnu sredinu usled emisije u vazduh produkata sagorevanja, a nisu predviđeni odgovarajući protivpožarni protokoli za takve situacije.

Svi podneti prigovori pre javne rasprave nedvosmisleno su konstatovali da izrađivač studije nije u potpunosti analizirao sve parametre i eliminisao najvažnije rizike po zdravlje stanovništva i životnu sredinu u pogledu obima i kvaliteta i zahtevali su da se Studija o proceni uticaja na životnu sredinu Linglonga mora obavezno izraditi kao celina, a da se zahtev podnet Gradskoj upravi grada Zrenjanina mora odbaciti kao nepravilan i kao obraćanje nenadležnom organu.

Gradska uprava je uprkos velikom broju negativnih mišljenja na kraju postupka dala saglasnost na studiju, a zakazana javna rasprava se pretvorila u dodatno kršenje propisa. Koristeći protivepidemijske mere kao izgovor, gradska vlast je fizičkim obezbeđenjem, a zatim i intervencijom policije sprečila stotinak građana u nameri da učestvuju u javnoj raspravi. Mesta u sali koja je bila određena za ovaj skup zauzeli su predstavnici investitora, izrađivača studije, tehničke komisije i novinari, dok je za građane, prema kalkulaciji gradske uprave o potrebnoj zdravstvenoj distanci među učesnicima, ostalo šest stolica. Nezadovoljni građani su protestovali što su onemogućeni da učestvuju i ocenili da je javna rasprava pretvorena u farsu.²¹

Građani ispred Skupštine grada Zrenjanina i u holu zgrade, sprečeni u nameri da prisustvuju javnoj raspravi

Nakon što je Gradska uprava grada Zrenjanina dala saglasnost Linglongu na podnetu studiju, Građanski preokret ju je krajem oktobra 2020. godine tužio pred Upravnim sudom, tražeći poništenje te odluke. U tužbi se ističe da je pobijano rešenje nezakonito zato što gradska uprava nije nadležna za njegovo donošenje, zato što nije postupala po pravilima postupka, i zato što je onemogućila građane da učestvuju u javnoj raspravi o studiji.²² Upravni sud još uvek nije odlučivao o toj tužbi.

Pet meseci kasnije, Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine zakazao je u Novom Sadu javnu raspravu o drugoj studiji o proceni uticaja na životnu sredinu, koja se odnosila na preostali deo Linglongove gumare, odnosno samo na takozvani mikser za proizvodnju gume. Vest da je u toku javni uvid u studiju i da će biti održana javna rasprava Pokrajinski sekretarijat je objavio u štampanom izdanju dnevnog lista "Dnevnik" u oglasu minijaturnih dimenzija na 18. stranici. Poziva nije bilo na internet prezentaciji sekretarijata, a podnetu Studiju o kojoj je reč su mogli da pronađu samo izuzetno vični za pretrage po tom internet portalu. Na taj način je nastavljena praksa da se informacije o ekološkim studijama ovog "projekta od posebnog značaja za republiku" i raspravama o njima vešto kriju od najšire javnosti jer ih nema u elektronskom obliku na internetu, a štampani su u niskotiražnim novinama koje se ne distribuiraju u celoj državi. Poziv koji je objavio Pokrajinski sekretarijat obilovao je pokušajima da se destimuliše učešće u javnoj raspravi jer je sadržao zahtev da se svi zainteresovani prijave unapred, a da organizacije delegiraju maksimalno dva predstavnika.

Uz stručnu podršku Regulatornog instituta za obnovljivu energiju i životnu sredinu (RERI) i logističku pomoć Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA), Građanski preokret je organizovao radionicu o učešću u javnoj raspravi i pisanju primedbi i mišljenja na podnetu studiju, a zatim organizovao i prevoz zainteresovanih Zrenjaninaca na javnu raspravu zakazanu u Novom Sadu.

Detalj s radionice o pisanju primedbi na podnetu studiju Linglonga

Nakon održane radionice, upućeno je više od 70 negativnih mišljenja o studiji.

To je izazvalo i nervoznu reakciju lokalnog odbora vladajuće Srpske napredne stranke, koja se oglasila saopštenjem u kojem aktiviste naziva "destruktivnim igračima danas minornih političkih partija infiltriranim u građanska udruženja", a Crtu i Građanski preokret organizacijama "stručnjaka za sve i svašta".²³

U svom mišljenju, Građanski preokret je naveo da studiju, osim iz formalnih razloga, treba odbaciti i zbog značajnih sadržinskih manjakvosti, od kojih je posebno izdvojio sledeće:

1. Netačno je navedena, odnosno umanjena razdaljina stambenog naselja od fabričkog kompleksa, što znači da nisu vršena precizna terenska merenja.
2. Nije navedeno na koji način i kojim instrumentima će biti mereno zagađenje vazduha produktima sagorevanja, odnosno smrada, jedinjenja sumpora, azota, čađi i pepela.
3. Nije odgovoreno na pitanje da li će i na koji način građani biti u mogućnosti da se u realnom vremenu informišu o zagađenosti vazduha u blizini fabričkog postrojenja i obližnjim naseljima, što sada nije moguće u gradu Zrenjaninu.
4. Nije navedeno koji su kapaciteti fabričkog postrojenja, industrijske zone i grada Zrenjanina za protivpožarnu zaštitu i sanaciju eventualnog požara.
5. Nije razmatrano kako će na zagađenje životne sredine, a posebno na 240 vrsta ptica u svega dva kilometra udaljenom rezervatu "Carska Bara" svojom bukom, izduvnim gasovima i podizanjem prašine uticati više stotina šlepera koji će svakodnevno dovoziti sirovine i odvoziti gotove proizvode iz fabrike.
6. Nije precizirano u kojoj ambalaži i koliko dugo će se u fabričkom kompleksu skladištiti hazardno otpadno procesno ulje.
7. Nije navedeno na koji način će se postupati s otpadnom rashladnom vodom.
8. Nije obrazloženo kako će priključenje fabričkog kompleksa na vodovodnu mrežu Zrenjanina uticati na zdravlje stanovništva, s obzirom na to da je predviđena potrošnja vode od oko 4700 kubnih metara dnevno, a poznato je da Zrenjanin već ima problem s količinom vode i pritiskom u vodovodnom sistemu, da je vodovodna mreža stara i sa čestim havarijama.
9. Nije navedena precizna struktura "praškastih materija" koje će postrojenje emitovati u vazduh.
10. Nisu navedene precizne tehnike i protokoli koje će postrojenje koristiti za zaštitu vazduha i voda.²⁴

U pisanom odgovoru na postavljena pitanja, obrađivač studije, beogradsko preduzeće Enacta doo, potvrdio je da nisu izvršena precizna merenja udaljenosti najbližeg naselja od fabričkog kompleksa i da je investitor dobio saglasnost da se kao veliki potrošač priključi na postojeću gradsku vodovodnu infrastrukturu iako u Zrenjaninu već godinama postoji problem s kvantitetom, odnosno pritiskom vode u mreži. U odgovoru piše i da će Linglong razmotriti bušenje sopstvenih bunara na području koje je poznato po mešavini podzemnih voda i eksplozivnog metana. Obrađivač studije je potvrdio da uopšte nisu planirana merenja neprijatnih mirisa u Zrenjaninu, odnosno da će se kvalitet vazduha nakon izgradnje fabrike guma pratiti isto kao i do sada, s tri merne stanice u gradu koje ne registruju takvu vrstu zagađenja. Linglong nije planirao bilo kakve mere automatskog uzbunjivanja u slučaju vanrednih zagađujućih emisija ili incidentnih situacija, ni u kompleksu fabrike ni u obližnjim naseljima, piše u odgovoru. Po mišljenju obrađivača studije, više stotina šlepera koji će svakodnevno ulaziti i izlaziti iz fabrike neće negativno uticati na dva kilometra udaljeni Specijalni rezervat prirode "Carska bara", odnosno ptice, jer će se za transport koristiti "savremeni kamioni".²⁵

Javna rasprava 18.02.2021. godine u Novom Sadu je predstavljala svojevrsnu reprizu zrenjaninskog scenarija jer je i pokrajinska vlast, koristeći protivepidemijske mere kao izgovor, nameravala da javnu raspravu sprovede protiv propisa, iz više ciklusa, pred manjim grupama. Pošto je takva forma skupa nezakonita i protivna logici javnih rasprava na kojima svi treba sve da čuju, okupljeni građani su, nakon jednosatnog ubeđivanja s pomoćnikom pokrajinskog sekretara za zaštitu životne sredine Nemanjom Ercegom²⁶ ostali u protestu ispred Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode, dok se u njemu, u praznoj sali održavala "javna rasprava".²⁷ Aktivisti su naknadno otišli na pisarnicu pokrajinskih organa i predali podneske kojima se žale zbog uskraćenog prava da učestvuju u javnoj raspravi.

Javna rasprava bez javnosti u Novom Sadu

Građanski preokret je jula 2021. godine Upravnom sudu podneo tužbu protiv Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine zbog date saglasnosti na parcijalnu studiju o proceni uticaja na životnu sredinu Linglonga, kojom traži poništenje tog akta, zbog sadržinskih manjkavosti i povrede procedure. Upravni sud o toj tužbi još uvek nije odlučivao.²⁸

Diplomatske poruke

Građanski aktivisti iz Zrenjanina su se zbog Linglonga obraćali ambasadama Kine i Sjedinjenih Američkih država, kao i Delegaciji Evropske unije u Srbiji.

Marta 2020. godine Ambasada Kine u Srbiji obaveštena je pismom da je Grad Zrenjanin protivzakonito izdao građevinsku dozvolu kompaniji Linglong. Pismom aktivista ambasadorke Čen Bo je pojašnjeno da je građevinsku dozvolu izdao organ koji za to nije nadležan, a da je u proceduri izdavanja izostavljen nužni deo izjašnjenja nadležnog organa o tome da li je potrebno izraditi studiju uticaja na životu sredinu i da se u Srbiji gradnja bez valjane građevinske dozvole smatra krivičnim delom. Ambasadorka je pozvana da utiče na kompaniju Linglong da radi po propisima Srbije.²⁹

Septembra 2020. godine, odmah nakon potpisivanja "Vašingtonskog sporazuma"³⁰, aktivisti su se obratili Ambasadi Sjedinjenih Američkih država u Srbiji izražavajući zadovoljstvo što su SAD pokazale povećano interesovanje i zalaganje za ekonomski napredak našeg regiona. Ambasada SAD je obaveštena o suspenziji slobodnog tržišta, nepoštovanju zakona i kršenju demokratskih standarda u Srbiji zarad proboja kompanije Linglong na evropsko tlo pod privilegovanim uslovima. Izražena je nada da će SAD kao vodeći svetski zagovarač vladavine prava, demokratije i slobodnog tržišta iskoristiti svoj autoritet i uticaj da se otklone negativni trendovi povezani s investicijom kompanije Linglong u Srbiji.³¹

Decembra 2020. godine, aktivisti su pismo poslali i Semu Fabriciju, šefu Delegacije Evropske unije u Srbiji, neposredno nakon njegovog obraćanja na sednici skupštinskog Odbora za evropske integracije. Ovim pismom, Fabrici je bliže i detaljnije upoznat s trendovima koji su u suprotnosti s njegovim tvrdnjama da "Srbija ima umerenu do dobru pripremljenost kao funkcionalna tržišna ekonomija" i da se u slučaju Linglonga na jednom mestu pokazuju drastična odstupanja Srbije od pravne države, tržišne privrede, slobode medija i poštovanja građanskih prava.³²

Građanskom preokretu od strane Ambasade Kine u Beogradu nije odgovoreno, a iz Ambasade SAD i od strane Delegacije EU u Srbiji su stigli diplomatski odgovori kojima se podseća na zajedničke napore sa organima Srbije da bi se ostvario napredak u vladavini prava i zaštiti životne sredine.

Protesti i incidenti

Prvi veći javni skup s kojeg je zatražena obustava izgradnje Linglongove fabrike autoguma održan je u Zrenjaninu 21. avgusta 2020. godine, u sklopu inicijative “da smrdovi odu” koju je tokom leta sprovodio Građanski preokret uz podršku Centra za istraživanje, transparentnost i odgovornost (CRTA).³³ Okupljenima se na početku obratio “Smrda, Zrenjaninac iz budućnosti”. U pitanju je bio performans – lutka obučena u autogume, sa zaštitnom (gas) maskom na glavi i balonima s prljavom vodom u rukama. Smrda je naglasio da je vrlo napredan: može da pije otrovnu vodi i udiše otrovan vazduh, da jede plastiku, da živi bez mozga i muda, bez potomaka. Više od 300 građana potpisalo je tom prilikom četiri zahteva od kojih je jedan da se zabrane građevinski radovi Linglongu. Zahtevi su predati gradskoj upravi koja ih je u potpunosti ignorisala.³⁴

“Smrda – Zrenjaninac iz budućnosti” na glavnom zrenjaninskom trgu leta 2020. godine

Početak 2021. godine, na pravoslavni Božić, na zidu zgrade u centru Zrenjanina, ispod murala posvećenog preminulom patrijarhu SPC Irineju, osvanuo je grafit “Stop Linglong”.³⁵ Niko nije javno preuzeo odgovornost za tu gerilsku akciju, a čelnici grada su osudili ispisivanje grafitu i munjevito ga uklonili.

18. maja 2021. godine dogodio se prvi u nizu incidenata s obezbeđenjem gradilišta kompanije Linglong. Uniformisana lica azijskog porekla, jedan u tamnoplavoj uniformi sličnoj policijskim, a jedan u vojno-maskirnoj, pokušali su da spreče davanje izjave

građanskog aktiviste holandskoj televiziji. U sred intervjua, koji je rađen na javnom putu nekoliko stotina metara dalje od gradilišta fabrike, oni su uskočili između kamere i aktiviste. Zatim su širili šatorsko krilo ispred kamere, unosili se u lice novinarima, fotografisali prisutnima lica i registarske tablice vozila.³⁶ Nekoliko dana kasnije, slično je doživela i ekipa televizije NewsMax Adria.³⁷ Prema svedočenju pojedinih aktivista, u sprečavanju da se priđe fabrici povremeno je aktivno učestvovala i policija Srbije.³⁸

Uniformisani stranci sprečavaju rad novinara na javnom putu u Zrenjaninu

Zrenjaninski aktivisti su 24. avgusta 2021. godine izveli “blokadu upozorenja” Linglonga. Vozilima su na pola sata blokirali kružni tok na magistralnom putu Beograd-Zrenjanin, kod gradilišta te fabrike. Ova blokada nije bila najavljena, a prouzrokovala je zastoj saobraćaja i duge kolone vozila u oba smera. Tom prilikom izneti su zahtevi da građevinska inspekcija hitno sprovede svoje naredbe i ukloni bespravnu gradnju u okviru gradilišta Linglonga, a da Upravni sud hitno odlučuje o tužbama koje su podnete protiv gradskih i pokrajinskih organa koji su omogućili nezakonitu gradnju. Na vozilima koja su blokirala put stajali su natpisi “ako ne bude pravde u institucijama, biće je na ulicama”.³⁹ Država je reagovala pretnjom prekršajnim prijavama. Na adrese vlasnika vozila koja su blokirala put policija je uputila dopise kojima ih poziva da se izjasne ko je upravljao njihovim vozilima, uz obaveštenje da tim licima sledi plaćanje kazne zbog nepropisnog parkiranja. Oni su policiji odgovorili dopisima kojima zahtevaju obustavu prekršajnih postupaka, jer su delovali u krajnjoj nuždi, nakon što su iskoristili sva pravna sredstva, a u cilju otklanjanja opasnosti i nezakonitosti koje nastaju izgradnjom fabrike automobilskih guma Linglong. Istakli su da su pre blokade puta, tokom perioda od dve godine, samostalno ili udruženi s drugim građanima, ukazivali na opasnost i štetnost izgradnje te fabrike na institucionalan način, obraćajući se gradskoj i pokrajinskoj administraciji, inspekcijama, tužilaštvu i sudu.⁴⁰

Blokiran magistralni put kod gradilišta Linglonga 24. avgusta 2021. godine

Građanski aktivisti su dugo ukazivali na nelegalno sagrađene i neuslovne kontejnere za smeštaj kineskih graditelja fabrike autoguma Linglong, a ispostavilo se da su u daleko gorem položaju bili građevinski radnici iz Vijetnama za koje se saznalo tek u novembru 2021. godine, jer su barake u kojima su oni bili smešteni skrivene duboko u poljoprivrednom ataru, iza gradilišta. Svojevrsni logor koji podseća na scene iz horor filmova otkrila je novinarka portala Voice Ivana Gordić Perc, a nakon što je prilog o tome emitovala televizija N1,⁴¹ ta tema je stigla i do rasprave u Evropskom parlamentu, koji je svojom rezolucijom zahtevao od Srbije punu istragu o ovom slučaju, poštovanje ljudskih prava, slobodan i nesmetan pristup fabrici Linglong u Zrenjaninu i smeštajnim objektima vijetnamskih radnika za organizacije civilnog društva, zvaničnike EU i druge zvaničnike iz međunarodnih organizacija. Evropski zastupnici su putem rezolucije izrazili i zabrinutost zbog sve većeg uticaja Kine u Srbiji.⁴² Srpske vlasti su tvrdile kako su ocene o trgovini ljudima netačne i zlonamerne, a da je gradilište Linglonga među najkontrolisanim u Srbiji. Veći broj organizacija angažovao se u prikupljanju humanitarne i pružanju pravne pomoći vijetnamskim radnicima.⁴³ Ovaj problem je zataškan preseljenjem građevinskih radnika na nekoliko drugih lokacija, a za njihov tretman i kršenja većeg broja propisa još uvek niko nije odgovarao.⁴⁴ Tokom izveštavanja o sudbini vijetnamskih radnika novinari su se ponovo suočavali s nasilničkim ponašanjem pojedinih uposlenika Linglonga. Krivičnu prijavu koju je zbog toga podnela novinarka televizije N1 Ksenija Pavkov protiv jednog od identifikovanih izgreznika Čen Pengui, tužilaštvo je odbacilo.⁴⁵ Građanski aktivisti su zbog toga zahtevali da se preispita rad zrenjaninskog osnovnog tužilaštva, a Vladi Srbije su postavili pitanje da li su i gde u Srbiji angažovane bezbednosne snage NR Kine, po kom osnovu, kakva su im ovlašćenja i da li su nekim aktom one zaštićene od krivičnog gonjenja.⁴⁶

Kada su se širom Srbije krajem 2021. godine organizovale blokade saobraćajnica, kao vid građanskog pritiska na vlast od koje se tražilo povlačenje zakona o eksproprijaciji i izmena zakona o referendumu i narodnoj inicijativi, Zrenjaninci su se okupili na najlogičnijem mestu, na magistralnom putu ka Beogradu, kod Linglonga. I taj protest su iskoristili da istaknu zahtev da se obustavi izgradnja fabrike koju smatraju izuzetno štetnom.⁴⁷

Blokada puta kod Linglonga 4. decembra 2021. godine

Informisanje javnosti

Jedan od obimnijih i najznačajnijih aspekata angažovanja građanskih aktivista bio je probijanje informativne blokade i generisanje interesovanja medija i javnosti o činjenicama i dešavanjima u vezi s izgradnjom fabrike autoguma Linglong. Tokom tri godine monitoringa te investicije, oni su izdali na stotine saopštenja, obelodanili na desetine dokumenata, dali mnogobrojne izjave domaćim i stranim medijima. Bili su domaćini medijskim ekipama iz Poljske, Bugarske, Italije⁴⁸, Holandije⁴⁹, Nemačke i Sjedinjenih Američkih Država⁵⁰. Učestvovali su u stvaranju dve dokumentarne televizijske emisije: "Zrenjanin: Državni ping-pong sa građanima", koju je snimila JSP produkcija⁵¹ i "Ispod površine: Ping-pong Linglonga" koju je snimila N1 televizija⁵².

Sprovodili su višemesečnu kampanju "protiv kapitalnih mahinacija" u okviru koje su kroz pisane i multimedijalne sadržaje⁵³, ali i kroz razgovore na ulici, na primer povodom Međunarodnog dana čistog vazduha, 3. novembra 2021,⁵⁴ sugrađanima pružane činjenične informacije o Linglongu koje se prikivaju u prorežimskim medijima.

Stalni monitoring koji sprovode nad Linglongom učinio ih je svojevrsnim reporterima s lica mesta, tako da su mnogi mediji za svoje izveštaje koristili njihove foto i video zapise. Jedan od poslednjih takvih slučajeva dogodio se sredinom decembra 2021. godine kada su zabeležili spajanje buduće fabrike autoguma s rekom Begej cevima velikog prečnika.⁵⁵

Aktivista NVO Građanski preokret ispred cevi kojima se Linglong spajao s rekom Begej

Tokom proleća 2022. godine, NVO Građanski preokret je organizovao pet tribina u Zrenjaninu na kojima se rasvetljavala saradnja Srbije i Kine, s posebnim akcentom na slučaj Linglong. Tribine su bile stručne, tematske, sa po dvojicom uvodničara i to ekonomista, politikologa, biologa, sociologa i pravnika. Sagledavajući situaciju iz različitih aspekata, eksperti su se saglasili da se od projekata poput Linglongove fabrike autoguma ne može očekivati ništa dobro.⁵⁶

Za starije stanovnike sela Ečka, koji su najbliži Linglongu, a nisu bili u mogućnosti da prisustvuju tribinama, niti mogu da gledaju njihove snimke na internetu, aktivisti su izveštaje s tribina odštampali u formi biltena i delili od vrata do vrata.⁵⁷

Sudeći po dešavanjima tokom prethodne tri godine: po ekonomskoj snazi Linglonga i političkoj onih koji stoje iza investicije te kompanije u Srbiji s jedne strane, ali i odlučnosti i istrajnosti građanskih aktivista da fabriku autoguma u Zrenjaninu spreče ili je bar privedu poštovanju propisa s druge strane – čeraće se oni još.

Završne napomene

- 1 <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/gradjanski-preokret-direkcija-za-imovinu-skriva-ugovor-o-poklanjanju-zemljista-linglongu/>
- 2 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gradjanski-preokret-gumara-nice-na-njivama-prve-klase-video/>
- 3 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gradjanski-preokret-sandong-linglong-nema-studiju-o-proceni-uticaja-na-okolinu-u-zrenjaninu/>
- 4 <https://www.zrklik.com/2019/05/gradjanski-preokret-sprovodi-akciju-zemlja-se-ne-poklanja-zdravlje-se-ne-prodaje/>
- 5 <https://www.novimagazin.rs/vesti/200171-gradjanski-preokret-problem-zagaenja-zrenjanina-postace-regionalan>
- 6 <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/zrenjanin-poklonio-pet-miliona-evra-kinezima>
- 7 <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/poklon-dr%C5%BEave-kineskom-investitoru-i-hektari-i-avionska-pista>
- 8 <https://www.kkdp.gov.rs/doc/odluke/2020/Linglong-sken.pdf>
- 9 <https://www.reri.org.rs/drzavna-pomoc-dodeljena-kompaniji-linglong-tire-nije-u-skladu-sa-zakonom/>
- 10 <https://nova.rs/vesti/drustvo/vodovod-za-linglong-a-zrenjaninci-17-godina-bez-pijace-vode/>
- 11 <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/246046/Gradjanski-preokret-zahteva-prestanak-izgradnje-fabrike-guma-u-Zrenjaninu.html>
- 12 <https://voice.org.rs/reri-pokrajinska-vlast-krsi-zakon-linglong-mora-da-izradi-jedinstvenu-studiju-uticaja-na-zivotnu-sredinu/>
- 13 <https://informer.rs/vesti/drustvo/534021/nvo-koje-finansira-sad-lazima-napale-kineske-kompanije-koje-srbiju-ulozile-milijarde-evra-zaposlile-hiljade-ljudi>
- 14 <https://balkangreenenergynews.com/rs/gradanski-preokret-podneo-krivicne-prijave-protiv-linglonga-zbog-nelegalne-gradnje-fabrike-guma/>
- 15 <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/gradjanski-preokret-uprkos-resenju-o-rusenju-linglong-i-dalje-grad/>
- 16 <https://rs.n1info.com/vesti/gradjanski-preokret-tuzio-pokrajinski-organ-trazi-da-ponisti-dozvolu-linglongu/>
- 17 <https://beta.rs/ekonomija/ekonomija-srbija/156845-gradjanski-preokret-ministar-gradjevinarstva-potvrdio-nelegalnu-gradnju-linglonga>
- 18 <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/263318/Pored-Linglonga-nice-gradilisni-kamp-za-stotine-kineskih-radnika-aktivisti-upozoravaju-na-krsenje-zakona.html>
- 19 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/resenje-o-rusenju-kineskog-kampa-ponisteno/>
- 20 <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/u-e%C4%8Dkoj-kod-zrenjanina-planiraju-se-stanovi-za-3000-radnika-iz-kine>
- 21 <https://nova.rs/vesti/drustvo/zvanicnici-opstruirali-javnu-raspravu-gradani-ostali-u-holu/>
- 22 <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/256491/Gradjanski-preokret-tuzio-Gradsku-upravu-Zrenjanina-zbog-Linglonga.html>
- 23 <https://www.facebook.com/snszrenjanin/photos/a.1274672399216174/4341283689221681/>

- 24 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/gradjanski-preokret-odbiti-studiju-linglonga/>
- 25 <https://gradjanskipreokret.rs/index.php/2021/03/30/pokrajinski-sekretarijat-postupa-kao-fotokopirnica-linglonga/>
- 26 <http://www.ekourbapv.vojvodina.gov.rs/rs/%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D1%82-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B0/pomocnik-sekretara-nemanja-erceg/>
- 27 <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/266440/FOTO-Javna-rasprava-o-zrenjaninskoj-fabrici-guma-bez-prisustva-javnosti.html>
- 28 <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/gra%C4%91anski-preokret-zbog-linglonga-tu%C5%BEio-i-pokrajinski-sekretarijat-za-urbanizam>
- 29 <https://www.danas.rs/vesti/politika/pismo-kineskoj-ambasadi-linglong-da-ne-gradi-s-nezakonitom-dozvolom/>
- 30 <https://rs.n1info.com/vesti/a636581-tekst-sporazuma-beograd-pristina/>
- 31 <https://www.danas.rs/vesti/politika/gradjanski-preokret-obavestili-smo-sad-o-suspenziji-slobodnog-trzista/>
- 32 <https://autonomija.info/gradjanski-preokret-u-pismu-fabriciju-ukazao-na-krsenja-trzisnih-principa/>
- 33 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/protest-ispred-gradske-kuce-u-zrenjaninu-da-smradovi-odu-video/>
- 34 <https://www.021.rs/story/Info/Vojvodina/253492/Vise-od-300-Zrenjaninaca-potpisalo-zahteve-u-sklopu-akcije-Da-smradovi-odu.html>
- 35 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/ispod-murala-patrijarhu-irineju-u-zrenjaninu-ispisan-grafit-stop-linglong/>
- 36 <https://rs.n1info.com/vesti/obezbedjenje-gradilista-linglonga-sprecilo-holandske-novinare-da-snime-prilog/>
- 37 <https://nova.rs/emisije/o-desavanju-ispred-linglonga-ko-su-ljudi-u-uniformama/>
- 38 <https://www.021.rs/story/Novi-Sad/Vesti/276240/VIDEO-Novosadske-aktiviste-policija-sprecila-da-bridju-gradilistu-kineske-fabrike-Ling-long.html>
- 39 <https://www.slobodnaevropa.org/a/zrenjaninci-blokada-puta-fabrika-linglong/31426336.html>
- 40 <https://rs.n1info.com/vesti/gradjanski-preokret-pretnja-kaznama-za-nepropisno-parkiranje-zbog-linglonga/>
- 41 <https://rs.n1info.com/vesti/vijetnamski-radnici-iz-linglonga-nemamo-vodu-ni-struju-sve-je-lose-i-prljavo/>
- 42 <https://www.glasamerike.net/a/evropski-parlament-srbija-linglong-protesti/6357317.html>
- 43 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/uprkos-obezbedjenju-i-inspekciji-vijetnamcima-urucena-pomoc/>
- 44 <https://www.vreme.com/dodatno/4590265/>
- 45 <https://rs.n1info.com/vesti/tuzilastvo-odbacilo-prijavu-novinarke-n1-protiv-kineza-koji-je-blokirao-put/>
- 46 <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/gradjanski-preokret-ispitati-rad-tuzilaca-zbog-odbacivanja-prijave-novinarke-n1/>
- 47 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/mirna-blokada-u-zrenjaninu-odrzana-kod-linglonga/>
- 48 <https://ilpiccolo.gelocal.it/trieste/cronaca/2021/04/04/news/serbia-esplode-il-caso-dei-lager-per-operai-che-sfruttano-la-manodopera-cinese-1.40111612>

- 49 <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2383220-hoe-china-vaccins-maar-ook-censuur-naar-servie-brengt>
- 50 <https://www.nytimes.com/2022/01/22/world/europe/china-serbia-vietnamese-workers.html>
- 51 <https://www.youtube.com/watch?v=sQtApeBZYh4>
- 52 <https://www.youtube.com/watch?v=LkO2tybhm8g>
- 53 <https://www.youtube.com/watch?v=5tysPpyriQ>
- 54 <https://www.glasamerike.net/a/srbija-zrenjanin-linglong-fabrika-protest-gradjanski-preokret-zagadjenje/6298667.html>
- 55 <https://nova.rs/vesti/drustvo/linglong-se-povezuje-s-rekom-cevima-precnika-15-metar-video/>
- 56 <https://www.danas.rs/vesti/ekonomija/diskusije-o-kineskom-uticaju-u-srbiji-nasa-trka-ka-dnu/>
- 57 <http://gradjanskipreokret.rs/video/biltenku1.pdf>

BCBP

Beogradski centar
za bezbednosnu politiku

bezbednost.org